

Vera Smoleⁱ

Glagolske in zaimenske naslonke v reducirani obliki na primeru vzhodnodolenjskega šentruperskega govora

Prispevek obravnava spajanje v soglasnik (ali en zlog) oslabelih glagolskih in zaimenskih naslonk z drugimi naslonkami v naslonskem nizu ali naglasnicami v nove fonetične besede (npr. *Una-j tærdila, de-jh je vidla, pa kũanc; Prav-cajt ga-mũo šli pužjèt; Pêd kædæl, pa-vš dubu kèj*). Torej so obravnavane samo naslonke v novih fonetičnih besedah, pri čemer so tudi te še vedno lahko naslonke. Poimenovali smo jih vezane naslonke kljub temu, da so ali še vedno naslonke ali je naslonski le en njen del, drugi pa naglašen pod besednim naglasom ali stavčnim poudarkom. Termina predslonka in zaslonka sta tu rabljena kot prvi oziroma drugi del vezane naslonke.

Nastanek vezanih naslonk je možen v tistih narečnih govorih, ki imajo visoko stopnjo slabitve kratkih samoglasnikov v zelo različnih pojavnih oblikah, predvsem pa onemitev, saj jih te povzročijo. Kot gradivska osnova je bil zato izbran šentruperski krajevni govor, ki spada v vzhodnodolenjsko podnarečje dolenjskega narečja, za katerega je hkrati na voljo dovolj ustrezno zapisanega besedilnega gradiva.

Ključne besede: onemitev samoglasnikov (vokalna redukcija), vezane naslonke, naslonske oblike, dolenjsko narečje, Šentrupert

Reduced forms of verbal and pronominal clitics in the case of the Šentrupert Eastern Lower Carniolan subdialect

The paper deals with the merging into a consonant (or one syllable) of weakened verbal and pronominal clitics with other clitics in the clitic cluster, and their merging into new phonetic words with stressed words (e.g. *Una-j tærdila, de-jh je vidla, pa kũanc; Prav-cajt ga-mũo šli pužjèt; Pêd kædæl*,

ⁱ Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta; vera.smole@ff.uni-lj.si

pa-vš dubu kěj). Therefore, only clitics in new phonetic words are discussed, and these can also still be clitics. We have called them bounded clitics despite the fact that they are either still clitics or only one part of the clitics is stressed, while the other is stressed under word stress or sentence stress. The terms proclitics and enclitics are used here for the first and second parts of a bounded clitics.

The formation of bounded clitics is possible in those dialects that have a high degree of weakening of short vowels in very different forms of occurrence, especially muteness, as these cause them. The Šentrupert dialect, which belongs to the Eastern Lower Carniolan subdialect of the Lower Carniolan dialect, was therefore chosen as the focal case, for which there is also sufficient appropriately written textual material available.

Keywords: vowel muting (vocal reduction), bounded clitics, clitics forms, Lower Carniolan dialect, Šentrupert speech

1 Uvod

1.1

Toporišič naslonko opredeli takole:

naslónka -e ž Beseda, ki je (ker po definiciji nima naglasa) ena naglasna enota z naglašeno besedo pred ali za seboj (*smejáti se, smejáli so se iz srcá, in se od srcá smejáli*). Kadar je obe vrsti naslonk treba ločiti, prve imenujemo zaslonke (enklitike) druge predslonke (proklitike). (Manj natančno tudi enklitika.) – Sopom. klítika. Prim. še brez-naglásnica. (Toporišič 1992: 125.)

V prispevku obravnavamo spajanje v soglasnik (ali en zlog) oslabelih glagolskih in zaimenskih naslonk z drugimi naslonkami v naslonskem nizu ali naglasnicami v nove fonetične besede (npr. *Una-j tãrdila, de-jh je vidla, pa kũanc; Prav-cajt ga-mũo šli pužjèt, pa buo; Pêd kãdâl, pa-vš dubu kěj*) v enem izmed narečnih govorov. To pomeni, da ne bodo obravnavane vse naslonke, ampak samo tiste v novih fonetičnih (glasovnih) besedah, pri čemer so tudi te še vedno lahko naslonke; imenujmo jih vezane naslonke,¹ kljub temu da je lahko naslonski le en njen del (drugi je lahko naglašen

¹ Koren *vez-* je uporabljen po naliki na termin *navezna oblika* (Toporišič 1992: 127).

pod besednim naglasom ali stavčnim poudarkom). Prav tako bosta rabljena termina pred- in zaslonka, pri čemer bosta pomenila le prvi oziroma drugi del vezane naslonke, medslonka pa ostaja v prvotnem pomenu.

1.2

Odgovoriti želimo na naslednja raziskovalna vprašanja: a) katere naslonske glagolske in zaimenske oblike oslabijo v soglasnik (ali en zlog), b) ali se take slabitve dogajajo še kakšni drugi besedni vrsti, c) katera od smeri naslanjana je (pri kateri od oblik) pogostejša, č) ali onemitve vplivajo na njihov besedni red in d) ali so nizi s takimi oblikami možni na začetku stavka ali povedi.

Stavo naslonk so do nedavna avtorji redkih besednorednih raziskav slovenskih narečnih govorov sicer vključevali v svoje raziskave (Bajc 2020; Škapin 2014; Zorko 1998; Zuljan Kumar 2003, 2008), večjih sistematičnih raziskav pa do Marije M. Gromove ni bilo. Najprej je obravnavala naslonske nize v sodobnem slovenskem (knjižnem) jeziku (Gromova 2014), nato v zgodovini slovenskega jezika (Gromova 2015) ter nadaljevala s članki o njih v slovenskih narečjih govorjenih in pisanih besedilih (Gromova 2023a, 2023b, 2024). Z njenim delom bo vsaj z narečnimi raziskavami zadoščeno želji Mojce Smolej (2022: 110), ki je med zadnjimi raziskovalci opravila pregled normiranja besednega reda v slovenskem knjižnem jeziku in za nekaterimi drugimi avtorji ponovno izpostavila problem prepovedi stave naslonk na začetek stavka, čeprav praksa danes in v zgodovini kaže drugače (Smolej 2022: 97–110).

1.3

Vzhodnodolenjski govori² imajo razmeroma visoko stopnjo t. i. moderne vokalne redukcije ali slabitve kratkih samoglasnikov v zelo različnih pojavnih oblikah, in sicer pri nenaglašanih – ti nas zanimajo pri tej raziskavi – položajno akanje in ukanje ter preglas, v izglasju tudi udvoglašenje **o*,

² Takih narečnih govorov je še veliko, npr. govori gorenjskega in sevškega narečja, nekateri govori narečij rovtarske narečne skupine, a zapisovalci žal običajno povezajev ne delajo; izjema je še zapis 440 povedk v 53. knjigi iz zbirke Glasovi *Pošten bodi in delaj* (Košir in Igličar 2020) s približno 800 pojavniciami iz poljanskega narečja rovtarske narečne skupine.

upad v polglasnik visokih **i* in **u* ter vseh e-jevskih samoglasnikov (**ě*, **e*, **e*), v ustreznem glasovnem okolju pa je prisotna tudi onemitev **i*, **u*, **ě* ter izglasnega **-o*, zelo redko **e*, **e* v notranjih zlogih (Smole 1998: 80–83, 85–86). Iz povedanega sledi, da po glasovni strani lahko pričakujemo onemevanje tistih naslonskih glagolskih in zaimenskih oblik, ki imajo v izglasju **i*, **u*, **ě* (ter izglasni **-o*), npr. *mi*, *ti*, *mu*, ne pa tudi npr. *je*, *jo* in še manj celih zlogov, npr. *ma* < *bova*, *m̥uo* < *bomo*, *na-u* < *ne bo* ipd., pa vendar se to v spontanem govoru zgodi.

Tako regularne kot neregularne onemitve omenjenih samoglasnikov in celo zlogov, ki imajo za posledico spajanje teh večinoma enozložnih besed, omogočajo opazovati, ali se oslabela oblika pogosteje pred- ali zaslanja. V našem primeru k relevantnosti analize pripomore tudi relativno velika količina spontano govorjenih besedil različnih vsebin (okrog 690 daljših in krajših), nastalih s fonetičnim transkribiranjem, pri katerem so bile nastale glasovne besede zapisovane z vezajem. Ta je bil postavljen takrat, kadar med obema deloma ni bil narejen niti najmanjši premor, ampak je bilo besedici res slišati kot eno. To poudarjam zato, ker med naslonkami in naglašeno besedo še vedno obstaja neke vrste minimalen premor ali pa se nam ta zdi možen; v takih primerih vezaj ni zapisovan (kot ga ne pišemo v knjižnem jeziku).

1.4

Analizirana besedila so iz vzhodnodolenjskega šentruperskega govora, iz vseh pripadajočih vasi z zaselki (skupaj 21), zbirana skozi tridesetletno obdobje med letoma 1984 in 2018, 87 pripovedovalcev pa pripada različnim starejšim generacijam (od rojstne letnice 1901 do 1961). Gradivski vir so torej narečna besedila, ki so bila pretvorjena v strokovno poenostavljeni zapis,³ in skoraj pod vsakim besedilom se nahajajo enostavni slovarčki narečnih besed (zadaj je tudi abecedno urejen), ki jih je bilo treba pojasniti s knjižnimi ustreznici, in med njimi je veliko prav teh novih glasovnih besed. Besedila so objavljena v 52. knjigi iz zbirke *Glasovi Naruobe prav: folklorne in spominske pripovedi iz šentruperske fare na Dolenjskem* (Smole 2019).

³ Načela zapisovanja in literatura o govoru se nahajajo v gradivskem viru (Smole 2019: 41–49).

2 Metoda dela

Gradivska osnova v Wordovi datoteki je predstavljala besedilni korpus, po katerem se da iskati samo ročno, vsaj delno samodejno iskanje z ukazom *Najdi* pa je omogočal ravno vezaj. Glede na omejen nabor oblik, ki jih pod geslom *naslonske oblike* navaja Toporišič (1992: 125–126),⁴ se je dalo izluščiti posamezne oslabele oblike in z iskanjem, npr. *s-* in *-s* ter *-s-* poiskati smer naslanjanja oslabele oblike *si* in jih ob izpisovanju primerov že pomensko ločevati, saj lahko, enako kot v knjižnem jeziku, pomenita ali 2. os. ed. gl. *biti* ali pa naslonsko obliko Ded. zaimka *sebe si* in vse druge glasovno sovpadle oblike (npr. nar. *j* iz 3. os. ed. gl. *biti* in iz R, D in Ted. zaimka *ona*). Sprva sem izpisovala cele povedi, a se zaradi velike količine gradiva kmalu omejila na eno do dvostavčne zglede znotraj daljših povedi,⁵ vsem pa v oklepaju pripisala številko pripovedi v knjigi. Zgledi so navajani v pokončnem tisku, v ležečem pa le tisti, ki so v nadnarečnem govoru tako zapisani že v knjigi. Pri majhnem številu istovrstnih pojavnic sem izpisala vse gradivo, pri večjem pa sem začela iskati najpogostejše vezane naslonke v celoti in si pripisovati število pojavitev za končni izračun. Pri vseh je bilo treba številčno izločiti še tiste, ki so se pojavile še v slovarčku pod besedilom. Dobljene številke so kljub temu za večje količine pojavitev še vedno približne in vnesene v tabelo v poglavju Zaključek.

Vsaka naslonska oblika je obravnavana glede na to, kje v naslonskem nizu stoji: za (1.1) so predslonke, za (1.2) so zaslonke, za (1.3) medslonke in za (2) še zanikane glagolske oblike.

Nekatere pogostejše oblike so obravnavane bolj natančno, npr. 2. os. ed. gl. *biti si*, prihodnjik 1. os. gl. *biti* in pogojniška oblika *bi*, z namenom prikaza najbolj tipičnih drugih besednih vrst, vezanih z njimi.

⁴ »Imajo jih osebni zaimki in glagol biti. [...] Pri glagolu biti so naslonske vse oblike sedanjika (sem si je ...), pogojnika (bi) in prihodnjika (bom). V zvezi z nikalno obliko te glagolske oblike izgubijo svojo naslonskost (ne bi, ne bóm), lahko pa se naglas z njih umakne (nê bi, nîsem).« (Toporišič 1992: 125–126.)

⁵ V tej objavi bodo zgledi skrajšani na minimum po dolžini in tudi število bo zmanjšano na raznovrstne zglede.

3 Analiza gradiva

Analizo začnjam z glagolskimi naslonkami. Upoštevam tudi tiste, ki se v narečnem govoru ne pojavljajo kot del vezanih naslonk oziroma jih ne povzročajo, ker ne oslabijo v soglasnik ali za en zlog in so pojavljajo v podpoglavjih z naslovom v oglatem oklepaju, v tabeli pa so najtemnejše; mednje spadajo tudi že prej spojene (skrčene/kontrahirane) nikalne oblike. Za primer je podrobneje obravnavana glagolska naslonka za 2. os. ed. *si*, ki se k navedenim oblikam besednih vrst lahko pred-, za- ali medslanja.

3.1 Glagolske naslonke

3.1.1 Vezane sedanjiške oblika glagola *biti*

3.1.1.1 1. os. ed. *sem* (nar. *səm* [səm], zanikano *nêsəm* [nâ:səm])

(1.2) *sem* kot zaslonka

Pojavila se je le v dveh primerih, in sicer kot pomožnik za pretekli čas; vzrok je glasosloven, saj sta se spojila končaj zaimka *jaz -s* in enak začetek pomožnika.

Jəs-səm [jə-səm] hudila h pêvskəm vajəm, njè. (38)⁶ Puokaje j-biv tak, **jəs-səm** [jə-səm] misənla – ɯajska jè, žje kjie napada. (220)

(2) zanikano *nisem*

Kot v knjižnem jeziku se tudi v šentruperskem govoru pojavlja kot že spojena (skrčena/kontrahirana) naglasnica, vendar z jatovim odrazom *ê* [ä:]. Kot predslonke se pred njim pojavljata veznika *ko* (v vseh primerih v pomenu *ker*) in *de* (iz *da*).

»Vêš kɯa sɐm nariedu – al sɐm sina pradav, **k-nêsəm** vêdu, de ga mam!« (2) Jodət, kjie sɐm pa vêdla, **k-nêsəm** nəkuòl hudila nje čəz hribje in ənkuodar nje u Mêst. (245) Je rieku: »Al sɐm túk čəz úda

⁶ Številka za zgledom pomeni številko povedke iz knjige *Naruobe prav*; če je v oklepaju znak /, pomeni, da je iz neoštevilčenega folklornega obrazca ali pesmi.

tieku, **d-nêsam** nêč zajiev.« (248) **K-nêsam** smu u cierku hyodët, nè /../⁷ (560)

3.1.1.2 2. os. ed. **si** (nar. *s* [s], zanikano *nêš* [ná:s])

(1.1) *si* kot predslonka (pribl. 44 pojavitev)

Najpogosteje se pojavlja pred naslonskimi oblikami zaimkov in redko pred povratnoosebni *se*, pred členkom *pa*, pred deležniki *-l* ter redko pred samostalnikom in pridevnikom.

si pred (naslonskimi) oblikami zaimkov (14-krat).

si mi: »Jà gya **s-mə** ga pa pužàru, jèst pa lačən!« (3) kúk **s-mi** pa pərniesu! (494)

si me: *Pya-j pa rekla*: »Fərdaman, **s-me** vrgu! ... (548)

si ti: Pa kukú **s-ti** ta fəžàv kuhala! (501)

si ga: S-ga u lèft vrgu (455)

si jo: Tud če **s-je** udaru, tu nej nêč purajtala. (66) »Ti, Ludvik **s-je** purinu v uda, sa se sama na muora!« (154) *Kjie s-je pa vidu, v kiero stran je šla?* (649)

si jih: Ulavèt **s-jəh** mʊògu. (455) Napèru **s-jəh** damá natiepu, pʊal s-šù pa šje dərgàm. (457) Pa **s-jəh** tàvku s palca (457)

si ves: *Takàt ku dèlaš, mlatəš, s-uos uvèv* (286)

si pred povratnoosebni zaimkom *se* (redko, 2-krat):

s-se pusrèv in puscav (450) **s-sje** pa lahku pjaləv (490)

si pred deležnikom *-l*: (7-krat pred *mogel* v pomenu *moral*, 2-krat pred *imel* in različnimi drugimi)

s-mʊògu pol šè-nkat pèt, [pa-s šù], s-kuapav (400) **s-mʊògu** kar dèlat naprèj (400) čəz par dni j-smərdèv, **s-mʊògu** addàt (436) s-je zgubu, **s-mʊògu** je [prasico, op. av.] pa ti ugajət. (452) **s-mʊògu** pa niehat. (457) pʊal **s-mʊògu** pa ugibat (468) **s-mʊògu** zmierej lovovodjetu

⁷ Poševni tisk v knjigi z gradivom označuje povedke, ki niso povsem v narečnem govoru.

puvêdat (473) **S-mu** vajeta (490) **S-mu** pa žie dêv na šihti uosəm ur (399) de **s-pəršù** čiez (230) **S-vidla**, k-se-j dēdēc bav zaje! (339) dənəs **s-ubù** si ubil **S-tieku** in scav (450) **S-narêzav** *krùh pa riebar-ca?* (473) *kadar s-hotu* (555) **S-puzabu**, ja! (647)

si pred členkom *pa* (10-krat):

»... Kukú **s-pa** rieku?« Dërgač **s-pa** dubu kar-s atù (223) Kjie **s-pa** ti biv, səm tje takù klicav! (250) Zakaj **s-pa** ti Slovênka? (268) Ja kaj **s-pa** nariedu? (283) kugá **s-pa** zděj nariedu atruok! (339) Baba, ti **s-pa** trapasta! (339) Mucək, kjiej **s-pa** biv? (/) *Kukrat s-pa strêlav?* (477) Ja, kukú **s-pa** rieku? (585)

si pred samostalnikom in pridevnikom:

»**S-hudiče** klicav, nje? (3) **s-pramlada** (378)

(1.2) *si* kot zaslonka (pribl. 90 pojavitev oz. dvakrat več)

Najpogosteje se pojavlja za vezniki in členki v naslonskem nizu, poleg tega pa še za osebnimi in drugimi zaimki:

si za vezniki (za *če* 19, za *da* 12-krat, za *kaj* v pomenu *ali* 12-krat, za *ko* 9-krat, za drugimi po 1-krat do 3-krat):

a, ali si: Paṭəl, **a-s** šlišəv, kukú je putrkalu? (106) »Jà,« səm rieku, »**a-s** asu al nês!« (155) **Àl-s** kàr prahud (7)

če si: **Čə-s** biv nuot s-biv fêrtik, nè. (248) **Čə-s** šù v sēm (33) de **čə-s** babo sriečəv (33) **če-s** na prste zažvižgav (36) **če-s** šlišəv stênsko ura bêt (92)

da si: **de-s** uòs ujuokan? (2) in **dje-s** mṭogu plêzat (248) **de-s** ti glih tak, ku Grabienc! (178)

in si: **in-s** tazga junčka zraṭən dav (490)

kaj si: **Ka-s** kiera sriečəv dənəs? (11) **ka-s** kěj vidu kiera? **ka-s** kěj vidu (582) **Ka-s** vèn pəršlà, sa mat že túk cajt špara zate! (13) »Jà, **ka-s** nuot?« (155)

ko si: **ku-s** h mèn pəršù. (3) **Ku-s** pa kej dubu (457) **kə-s** biv na nuo-tran stràn kapa, nje (36)

saj si: **sej-s** rakla takú. (11)

si za zaimki, predvsem vprašalnimi (13-krat), oziralnim *kar* (8-krat) in osebnim *ti* (6-krat), z drugimi po 1-krat do 3-krat):

kaj si: **Gua-s** pa s pənčara dêlav? (645) **Kua-s** nariedu? (241)
kako si: Jo, **ku-s** ti lêpa, pa rdieče, fējsta! (544) Mmm, **kukú-s** ti fējst punca (544)
kar si: **kar-s** atù (220) pit pa jêst, **kar-s** atù in kúkar-s atù (509)
kje(r) si: Jà **kjie-s** pa tu dubu? (8) Kam si šù, **kjie-s** biv pa takú (194)
Kjier-s uziev! (100)
kolikor si: kúkar-s atù (509)
po(le) si: **pua-s** ga pa zakrivu (355)
zakoga 'zakaj' si: **Zagua-s** pa huadu zgunit? (152)
ti si: **Ti-s** ga mèn zruoču (4) **Ti-s** bla zmèrej buol zapiečkar. (176) **ti-s** ta vielka (622) **ti-s** takù, kukar ana vêha in tak si (628)

si za členkom *pa* (13-krat) in *to* (5-krat):

pa si: ti, **kua pa-s** ti z-an člavk? (4) **pa-s** čist nadävžən! (15) **Pa-s** napisav listək (196) **pa-s** prдав (208) **Pa-s** ga puzdravu? (11)
to si: **tu-s** biv hoho, Jud, al kugá! (179) **Tu-s** muogu bət že sam túk zbrihtan u tèm in navajən (277, Prelesje) In **tu-s** muogu hudú fajən fuotrat (277, Prelesje) **Tu-s** muogu bət na tərêni. (248)

(1.3) *si* kot medslonka (10-krat):

dje-s-sje ləpu pjaləv (359) **de-s-ga** dəržù (438) *ti, k-s-pa vpisan pər Sakuolcəh* (568) Zatu, **kə-s-ga** túkat prakliev dənəs dapəvdne žie.« (4) »**Kua-s-mu** pa riekú?« (11) »**Kugá-s-pa** vidu?« (132) Səm riekú: »Ja **gua-s-pa** pualij?« (152) **Kulk-s-bla** pa ti stara takát, ku-j tu par-pavdvàv? (23) **Pa-s-sje** tud puzabu umət (626) »**Ti-s-mi** žəvlaje rēšu. /..!« (152)

(2) zanikano *nisi* (nar. nēs [nă:s])

Pojavlja se kot že spojena (skrčena/kontrahirana) naglasnica z jatovim odrazom *ê* [ä:] in onemelim *-i*. Od okrog trideset pojavitev se le enkrat kot zaslonka pojavi deležnik glagola *imeti*, s katerim je tudi sicer najpogosteje v kontekstu.

Tu-j blu vsjè nasielən, **nês-mu** kàm stuopət. (223)

[Prav: »**Nês** nabjène albiezən da mənè mù, **nês** mù me ràd,« prav, »ləpu te pruosəm, jəst buom adšlā, dèj atrāka ràd mèt.« (15) Čje **nês** mu nəč nāvga za vəlikuo nuč, sa rakəl, de tə-v məš u rət zlēzla – vsaj štunfje je blu trēba mət nove. (32) Učas, če **nês** mù ti disiet atruk, tu-s biv hoho, Jud, al kugá! (179) Pa prav: »Ka **nês** šlišəla? Cahən je biv. /../« (89) »Lubi Buh,« prav, »ti pa já **nês** tak.« (179)]

3.1.1.3 3. os. ed. **je** (nar. j [j], zanikano *něj*, *nej*, redko *n* [nǎ:j, nǎj])

Kot predslonka se pojavlja prek 450-krat, kot zaslonka prek 3.000-krat, vedno z reduciranim *-e*. V zanikani obliki, z refleksom za *ě, je naglasnica *něj* [nǎ:j] in se pogosto (42-krat) povezuje z naslonkami, predvsem z deležnikom na *-l* glagola *biti*. Naglas izgubi le zaradi drugačnega stavčnega poudarka (npr. **pà-nej-blu** ənkieɾ nəč! (74)). Za veznikom *saj* se enkrat oslabljena v *n* pojavi kot prava zaslonka.

(1.1) *je* kot predslonka:

J-biv dēc takù vəsiev! (2) Sà kupēlca **j-bla** bliz, u vàs. (2) vsjè **j-blu** v mudracəh (9) Tista guspa **j-pa** rakla (3) Jo, **j-začiev** pa kljèt (3) Ačje **j-rieku**, kə-j pəršù edən kè (7) mənè **j-strah** ratav (27) kiera štəvilka **j-ḡòn** pəršlā (77) Una **j-tu** vèdla (133) Pa-b rieku, **j-prazna** viera tu (295) Pa mənje **j-zbuoj** uziela. (362)

(1.2) *je* kot zaslonka:

Una-j takú parpuđvala, ku **de-j** usjè rēs. (/) Kdár **se-j** kej spumənla. (/) **Ga-j** djav pa v ɣažar (1) **pua-j** biv pa Pietar lačən (1) **Ku-j** biv pa prasú zrù (4) **Pa-j** dàvg hɣadu. (6) Ta drug, **kə-j** tu pruobav (9) dje sta vidla, **če-j** rēs takú. (9) I, **sa-j** sam šlišəv, **sa-j** biv mlād! (65) Pa **mi-j** dala jajc (69) **tu-j** túk zavpù (77) **enmu-j** spudarsniv (188)

(1.3) *je* kot medslonka (15-krat):

ku-j-bla mat pər maš (12), **Tu-j-bla** taka rēc drug dan (46) **Pua-j-pa** biv mlék. (52) **Blu-j-pa** pàḡən kač, **kə-j-blu** prat sonci pa v hribi, pàḡən kač. (76)

(2) zanikano (pribl. 4-krat):

Nêj-biv talmuon, talmuoni sa bli pa kjèguor naprêj (50) Pa-m **nêj-tu** puvêdat prêt (245) pa zdâlej **nêj-biv** kievdar (234) **Sa-n** trêba nêč kusit (261)

3.1.1.4 1. os. dv. *sva* (nar. *sma* [sma], zanikano *nêsma* [ná:sma])

Kot predslonka se pojavi le 1-krat in 5-krat kot zaslonka, in sicer vedno *k-sma*. Veže se z drugimi oslabelimi naslonskimi oblikami (predvsem vezniki), sama pa glasovno ostaja enaka.

(1.1) *sva* kot predslonka:

Jà, pa **sma-j** sriečon pərpəlala pual kəguòr, njè. (404)

(1.2) *sva* kot zaslonka:

k-sma šla ad duma (237) **k-sma** ga čəz tistje grabnje prakutlala (245) **k-sma** šla pujga (245) **k-sma** šlà ad puruokje (374) **K-sma** šlà pa dāl pu cêst (510)

(2) zanikano:

in z bratam ankat **nêsma** mʊogla spat (159) sə **nêsma** nəč mēla (245) sje **nêsma** damú mʊògla pərpjalət (374) *ampək midva nêsma pupustla* (560) ku **nêsma** žie listje ukəp grabla (601)

3.1.1.5 2. os. dv. *sta*

V gradivu se ne pojavi.

3.1.1.6 3. os. dv. *sta* (nar. *sta* [sta], zanikano *nêsta* [ná:sta])

Kot predslonka se ne pojavi, kot zaslonka pa 11-krat, in sicer 8-krat *k-sta* in 3-krat *pua-sta*. Zanikano se pojavi 7-krat, od tega 2-krat s predslonko. Veže se z drugimi oslabelimi naslonskimi oblikami, sama pa glasovno ostaja enaka.

(1.2) *sta* kot zaslonka:

Je rakla: »Buta jêla krêh?« **k-sta** pəršlâ. (1) **Pua-sta** pa šê šlâ in šlâ (1) Æmpək je še velik têh, **k-sta** šje krala razne stvari (7) **Pua-sta** pa čist utihænla, **k-sta** se-jh bala. (12) **Pua-sta** šla pa nuot (21)

(2) zanikano:

Vêm pa, dje parjatla **nêsta** bla vjêč. (9) **k-nêsta** mêla več hiše (12) **k-nêsta** mêla nêč atruk (361)

3.1.1.7 1. os. mn. *smo* (nar. *sm(u)o* [smuɔ], zanikano *nêsm(u)o* [ná:sm(u)o])

Kot predslonka se pojavi 19-krat, in sicer večinoma kot *sm(u)o-j* in *sm(u)o-jh*, kot zaslonka pa 13-krat, 4-krat tudi kot medslonka. Veže se z drugimi oslabeledimi naslonskimi oblikami (predvsem zaimki), sama pa glasovno ostaja enaka. Zanikana oblika je vedno naglašena in se skoraj ne veže z naslonkami.

(1.1) *smo* kot predslonka:

In taku **smo-j** rakəl, de-j čarovænca. (37) Pu nivah **smo-jh** najdəl in dærguod. (70) **smuɔ-j** uòn vrgəl (66) takú de **smuɔ-j** puznal (66) Pua pa **smuɔ-jh** šli gliedat (344)

(1.2) *smo* kot zaslonka:

Po-smuɔ mêl pa cimarmanje. (174) takú **k-smuɔ** včas (193) **k-smuɔ** sje səlil kjè (232) **mi-smuɔ** že prêj usè s prstəm pujêl (304) Pa smuɔ cuje dəl, **pua-smuɔ** se pa na pjač pugrêl (354)

(1.2) *smo* kot medslonka:

K-smo-j kàr Mici klical, mat al pa Mici. (104) **pà-smuɔ-jh** uskril, de-jh nêj nabèn najdu (609) *Jàst sàm šla na Vihar k maš*, **k-smuɔ-j** *mêl zvæčér* (108) **pà-smuɔ-jh** pærñjasəl (609)

(2) zanikano:

K-nêsmo pit dubəl, ne (461)

3.1.1.8 2. os. mn. ste (nar. *stje, ste* [st̥je, ste], zanikano *nêst(j)e* [nâ:st(i)e])

Pojavitev oblike je v gradivu zelo malo, in sicer dvakrat kot predslonka in dvakrat kot zaslonka. Veže se z drugimi oslabelimi naslonskimi oblikami, sama pa glasovno ostaja enaka.

(1.1) *ste* kot predslonka:

zakvá ste-j rekəl Pípica? (212) *Zagya ste-jh pa laviv?* (532)

(1.2) *ste* kot zaslonka:

Je rakla: »**K-stje** ble takù pridnje.« (398) »Nà, **k-ste** pugrabəl? Kúk ste kej nagrabel?« (598)

3.1.1.9 3. os. mn. so (nar. *sa* [sa], zanikano *nêsa* [nâ:sa])

Kot predslonka se pojavi okrog 50-krat, kot zaslonka pribl. 130-krat, in sicer kar 117-krat *k-sa*), nekajkrat tudi kot medslonka. Zaradi akanja je njena glasovna oblika [sa], sicer pa ostaja zložna in se veže z drugimi oslabelimi naslonskimi oblikami. Zanikana oblika je naglašena in se pojavi le 2-krat.

(1.1) *so* kot predslonka:

kə-j bla rieva, so-j mēl kukar za svojo (211) *so-j moža po vojni ubil* (257) dje **sa-jh** nasil (22) in pual **sa-jh** pustaṭəl. (22) de **sa-j** mʊògəl u bolnica adpjalət (35) **Sa-j** pa nagnale, de-j mʊogla unəm dāt. (10) Kə **sa-nkàt** pər ani hiš mulil (101) Sə včas **sa-ldie** vèlik zunej spal. (131) kukú lêpe sa zděj tiste stavbe, hiše, nje, **sa-ne** štier, piet hiš (208) Nə in **sa-s** tiska nabral (237) Mama prəc: »Kʊaze **sa-t** u dietəle ušlè!« (360) pua **sa-m** dal pa-na batarije (376) *nmêhən sa-m pumagal drug* (439) ên **sa-nje** atrakje mierkal (466)

(1.2) *so* kot zaslonka:

pa na muora raztrgat škuornu, **k-sa** želêzən. (3) **Pua-sa** pa atrác s šule šli (16) *Po-sa pa jukal* (214) **Puo-sa** Škrlaŋo ubil (241) **Po-sa** pa tist jêl, jêl (593) Pa **kukú-sa** je strašet guòr pəršli. (131) Samù hvalu se je, **kukú-sa** se tja pəl pa tu. (375) Ja tulje ti puvêm, de buš vidla, **gua-sa** strahôvi! (131) **sa-sa** šje pər nàs na puod stanval (347) **sa-sa** bli uzadənč ad Trêbiga tukej (411) **Zda-sa** pa nariedəl tuolje mëluracje (411)

(1.3) *so* kot predslonka:

Pua sa pa tistga gustilničarje in gustilničarko abêsəl za kazən, **k-sa-jh** spuot spravləl. (204) Kuliesa takje, kə sa vsak dan, **k-sa-jh** pulamil (436) səvədje, **k-sa-j** partizani (237)

(2) zanikano:

k-nêsa vêdəl (142) **k-nêsa** blie tie cêstje takù (436)

3.1.2 Vezane prihodnjiške oblike glagola *biti*3.1.2.1 1. os. ed. *bom* (nar. *m* [m], zanikano *na-m* [na-m])

Kot predslonka se pojavi le 6-krat, kot zaslonka pa pogosto, okrog 40-krat, in sicer za zaimki, predlogi, vezniki in prislovi, ter 3-krat kot medslonka. Glasovno oslabi v *m*. Zanikana oblika se pojavi 12-krat kot zaslonka, 1-krat kot medslonka; zaradi sporadičnega e-jevskega akanja se glasi *na*.

(1.1) *bom* kot predslonka:

»**m-jêst** ŋala pərviezav, pa griem læpu pu čêŋəl.« (7) »Čə njè, **m-pa** na luž skuhala,« sa rakəl. (150) »**M-jêst** matər skuhav.« (245) **M-jêst** pa tule sam lativ sje. (295) **m-jêst** puvêdav, kukú-j ta žiedən nariedu. (320) **M-jêst** hudila tam pu Trêbi se krêgat! (413) »A,« j-rieku, »**m-pa** jutar zjutrej paršù.« (602)

(1.2) *bom* kot zaslonka:

za *zaimki* (ti, te, ga, se, to, koga 'kaj'):

»Tist, kar na vêm, če mam, **tə-m** pa žie prдав,« prav. (2) **tje-m** pa jəst u šlužbo uziev (3) **Tə-m** faj šlužbo skuməndierav. (3) »**Tu-m** pa že dēlav. Jà – kúk cajt pà?« (3) pa **te-m** naučila (3) »Zdēj **tə-m** dav pa luon.« (3) »Jəst **ga-m** pa plēv, njè!« (4) in jəst **ga-m** pužjèv (4) **ga-m** zvagav u malni (67) Pa prav sin: »Ače, zdēj **se-m** pa žanu.« (15) kukú **se-m** pa jəst umazala (232) jəst **tje-m** pa niesu (394) Səm rieku: »**Ku-gá-tə-m** rēšu?« (152)

za *vezniki* (saj, da, če, ko, pa):

Səm rieku: miš **de-m** zdej kiera dubu? (14) je pa rieku: »**Sa-m** šù.« (65) **sej-m** jəst zvagav (67) »Sej nēj važən, **sej-m** jəst zvagav.« (68) **čə-m** vidu kjie takuole kēj (103) če-m 1x »**Ku-m** mu gnar, pà-m plačəv.« (122) Buom vidu, **če-m** tàm advieza dubu. (179) **pa-m** šla naprēj. (291)

za *prislovi* (po 'potem', kako):

pua-m pa takuòle plāv (64) **kukú-m** jəst tu pucala (232)

(1.3) *bom* kot medslonka:

Takú de **sə-m-je** takú fəržmagalu (365) Pa-j rieku: »**Kugá-m-pa** tist piskar krapiv! (552)

(2) zanikano:

na-m nēč pumagav (7) **na-m** ankuòl puzabu (237) Jəst səm takú zanēč, jəst **na-m** muogla vèlik dēlat. (260) Səm rakla: »Sə nà-m zna-la jəst pər trējəh mlatət.« (286)⁸ sa **na-m** muògla njèst. (291) Tule pa **na-m** vjēč gliedav (295) de **na-m** lačna. (307) Ne, de **na-m** hitar hodu, de **na-m** razbù. (317) **na-m** nəkuòl puzabila (381) »Kə nà-m-mu cajtə kuot pu grdəm, muòram mēt pu lēpəm.« (632)

⁸ Pod stavčnim poudarkom je nikalnica lahko naglašena.

3.1.2.2 2. os. ed. *boš* (nar. *vš* [uš], zanikano *na-vš* [na-uš])

Ne pojavi se kot predslonka, 25-krat kot zaslonka, nikoli kot medslonka in 14-krat zanikano. Z onemitivjo *o* oslabi *v* *vš*, pri čemer pride v izogib premene po zvenečnosti (*pš*) do okrepitve *b* v *u*.

(1.2) *boš* kot zaslonka:

də-vš vèdu (3) **pa-vš** vèlik zašlužu (3) če **ga-vš** ti pubrav (4) Kɔa **ga-vš** ti prastrašla (4) **pa-vš** pəršù prad pəkù (6) kukú **ga-vš** ukràv (7) Ti sə təgá uržəh, **dje-vš** vèdla. (8) »Ti, ažánt **se-vš** mɔ̀ògu.« (15)

(2) zanikano:

Če za plačiv **na-vš** uziev nəč družga (3) de **na-vš** šu vjèč kə̀guòr.« (132)

3.1.2.3 3. os. ed. *bo* (nar. *v* [u], zanikano *na-v* [na-u])

Kot predslonka se pojavi le 4-krat, prek 86-krat kot zaslonka, 3-krat kot medslonka in prek 20-krat v zanikani obliki. Pride do onemitivne *o*, *b* pa se okrepi v *u*.

(1.1) *bo* kot predslonka:

Sa fuotra **v-pa** lètas vèlik mì. (262) Za v štala **v-žje** duobər (276) Zdèj **v-pəršlà** pa šje listje grabət. (410) Sà nej nəč hudga, da puruoke **v-že** dabar. (627)

(1.2) *bo* kot zaslonka:

ku se **mu-v** scat mədìv (3) pa **če-v** zəljàn, še v čətrtəč (4) nazadjè **ga-v** pa hudič uziev (4) »Kɔa ga-vš ti prastrašla,« prav, »mi smo bli triji, pa nēj zbèjžəv prad nám, **pa-v** prad təbuoj!« (4) in de-j riekú, de-j un tist hudič, de un **mu-v** prasú uziev, pa fèrtik. (4) »Pràv,« je riekú, »lahkú griem s təbuoj túk, **čə-v** kèj (7) Tud de se mɔ̀òra navadət aldí puzdrav-lət, **če-v** kiera sriečəv na cèst. (11) sa rakəl, de **tə-v** məš u rət zlèzla (32) Zdèj bum pa vidu, **kɔa-v** zdej tule nariedu! (73) Njəgov starš sa atli, **de-v** nəgàv brət guspudar. (135) Mi pa na kuzàvc čakət, **kdu-v**

mim pəršù (147) takú sa mujá tjata parpuvdval: **zdè-v** paršla ta, **zdè-v** paršla ta (209) k-sa vêdəl, **dje-v** tu šlu skuz (237) samù čakaš, gdaj **te-v** kier prabrnu (237) je pərčakváv, de **ga-v** ta rěšu (250) de **se-v** javu (252) Pua-v trêba pa kej usjèt (261) Pual je misənla, **dje-v** pa kri utjakla jì (338) **pua-v** pa žè gliedav naje (339) un pa čəš, de **ga-v** prastrašu, je pa rieku, de **se-v** šù ad jieze abêst (403) **de-v** dəž (443) **de-v** še un šù (641) »**Kua-ga-v** hudič uziev, kdaj ga-j pa še uziev,« je rakla. (4)

(1.3) *bo* kot medslonka:

něj marala, **de-v-je** kdu vidu (50) Sam dje ūada adtêka pa buo pa **se-v-šəšua-v**. (261) **Kukú-v-pa** nasu tista sukje, njè. (513)

(2) zanikano:

pa muol, dakier **na-v** hudič pəršù (2) In de un ga **na-v** vjèč plêv. (4) »Faj,« je rakla mama, »mə **na-v** trêba kupət je.« (8) Pa **na-v** bən varjiev (26) de **na-v** še kàm pàv (138) sa me **na-v** nabèn vidu (144) Pua-pa Mirkuo prav: »Ku-čma nardət, dje **na-v** guòr pəršù?« (152) U kuprivje **na-v** šu Miləš gliedat (512) *Vij, ka na-v šje puočəl* (533)

3.1.2.4 1. os. dv. *bova* (nar. *ma* [ma], zanikano *na-ma* [na-ma])

Oblika se v gradivu pojavi le 2-krat, obakrat kot zaslonka; prav tako ni zanikane oblike.⁹ Onemi cel prvi zlog.

(1.2) *bova* kot zaslonka:

»**Kua-ma** pa zděj?« (7) nmav pradrag buo, **čje-ma** bdvá hudila (631)

3.1.2.5 2. os. dv. *bosta* (nar. *vta* [vta], zanikano *nəvta* [návta])

Oblika se pojavi le 1-krat kot zaslonka; zanikane oblike v gradivu ni.¹⁰ Kot pri drugih oblikah brez *m* tudi v tej pride do onemitve *o* in okrepitev *b* v *u* in za razliko od polne oblike ima ta končnico priponskih glagolov *-ta*.

⁹ Polna oblika *buoma* je prisotna 8-krat, od tega 1-krat zanikano.

¹⁰ V gradivu se 1-krat pojavi polna oblika *buosta*.

(1.2) *bosta* kot zaslonka:

de se-vta stepla (557)

3.1.2.6 3. os. dv. *bosta*

Oblike v gradivu ni.¹¹

3.1.2.7 1. os. mn. *bomo* (nar. *m̃uo*, *mo* [m̃uo, mo], zanikano *na-m̃uo* [na-m̃uo])

Kot predslonka se ne pojavi, kot zaslonka 16-krat, nikoli kot medslonka in 4-krat v zanikani obliki. Onemi cel prvi zlog.

(1.2) *bomo* kot zaslonka:

Prav-cajt **ga-m̃uo** šli pužjèt, pa buo. (4) **de-mo** zajce puluvəl (34) **de-mo** pər nàs amlatil ani žienski (66) *Zdèle sje-m̃uo pučil* (286) **pa-m̃uo** mav puklöpətalje (291) **kugá-m̃uo** jêl (324) **de-m̃uo** kusil (408) **de-m̃uo** šli ličkat (427) Un pa gliedav za nama, **kukú-mo** šlè. (508) Səm rakla: »Sa **se-mo** kàle u Mierna prabrnile!« (508) **de-mo** *enga fazana ulúvəl*, *de ga-mo spekəl* (561) **de-mo** šli nuotar (562) **Kukú-mo** pa tu, se na da! (599) pa **takú-mo** dèlal (599)

(2) zanikano:

de na-mo druge zbudle (284) Nəč-več **na-mo** grabəl (308) *pa usì an puot na-m̃uo umərəl* (385) **na-m̃uo** dàvg na svèt (385)

3.1.2.8 2. os. mn. *boste* (nar. *vtje*, *vte* [ʋt̪je, ʋt̪e], zanikano *na-vtje*, *na-vte* [na-ʋt̪je, na-ʋt̪e])

Kot predslonka se ne pojavi, kot zaslonka 11-krat, nikoli kot medslonka in 3-krat v zanikani obliki. Kot pri 2. os. ed. tudi v tej pride do onemitve *o* in okrepitev *b* v *u* in končnice priponskih glagolov *-te*.

¹¹ V gradivu ni niti polne oblike *buosta*.

(1.2) *boste* kot zaslonka:

Pa dèjte puklicat me takât, **ku-vte** mêl že ujietâ. (64) *pête* h nâm u Nibi-esa, **gà-vtje** cêv kuôš dubêl (186) je rieku: »De ja **nà-vte** atrác kuot kej zavkril.« (358) Pa smo šli tjata klicat: »Pête, têtâ, **de-vte** ruzak uziel, de **na-vte** rakêl, de smo mi kej uziel mù.« (361) Ti ta mlad **nà-vtje** ênkùòl vêdêl (402) *če ne, me-vte pa vij pâlal*. (518) **pa-vte** vidêl, *de se buo dvignu* (553) Vi ste pêršli zatu, **de-vte** kusil. (579) Le bêtje, **pa-vtje** pubieral hruškje. (581) Pa napêru **ga-vte** šli v Brêg. (598)

(2) zanikano:

Sa **nà-vtje** tukej vi dubêl (413) »**Nà-vte** stric,« smûo upil, »**nà-vte** žie spiet miera uziel?« (646)

3.1.2.9 3. os. mn. *bodo* (nar. *vda* [vda], zanikano *na-vda* [na-vda])

Kot predslonka se ne pojavi, kot zaslonka 30-krat, nikoli kot medslonka in 4-krat v zanikani obliki. Kot pri drugih oblikah brez *m* tudi v tej pride do onemitve *o* in okrepitve *b* v *u* ter položajnega akanja v izglasju.

(1.2) *bodo* kot zaslonka:

nej grie u škuorne, pa se **mu-vda** hmal raztrgal (3, Vg) spumêniški varstvu pa rihta nêkej, takú **de-vda** zvunik drug nariedêl, njê (19) pa ku **se-vda** maše pupâvdne brale (85) *de se-vda s cõynom uzil* (214) **de-vda** pêršli žandari pujga (230) **de-vda** žandari pêršli (230) Sa vêdêl, **dje-vda** Nêmcî šli skuz (237) pa **tê-vda** napisale tista propustência (251) **pa-vda** tule nam purinêl (260) Pa dâl skuočmo, **de-vda** naj vidêl. (284) **de-vda** rês (284) dje **mu-vda** kêj nariedêl (315) de **ga-vda** tjàpêl (349) de *če te-vda* kej tjàpêl (349) **de-vda** pa pêršli u šula (349) ku de **se-vda** usak cajt razpuoče (360) **dê-vda** da kruha pêršêl (384) pûa **mje-vda** čist ukliel êldie (410) **de-vda** buol hitar stapilje (543) *de ga-vda dal stran* (553)

(2) zanikano:

čje **na-vda** pucal (262) de **na-vda** vidêl naj (284) dje **na-vda** zêmluo kar pustêl (411) dje sje **nà-vda** nam nêč pêrkazâl (466)

3.1.3 Vezana pogojniška oblika bi (nar. b [b, p])

Kot predslonka se pojavi 28-krat, kot zaslonka pribl. 250-krat, od tega 30-krat zanikano, kot medslonka se pojavi 33-krat, od tega 2-krat zanikano. *i* onemi, pred nezvenečimi nezvočniki pride do premene po zvenečnosti.

(1.1) *bi* kot predslonka:

pred del. -l (gl. *biti* (33-krat) in drugimi):

čəz ta pəru pʊatak, čəz ta drug **b-ble** mēle jət (156) Vēm, ku **b-blu** zdəle (172) tud unga **b-biv** u smrt zapjaləv (237) Ti štrəmle ti, zděj **b-zavpù** (12) al **b-šla** dāl (131)

pred povratnoosebnim zaimkom se (12-krat):

Pʊal **b-se** ga pa hudú rad zniebəl (26) atrac smʊo kumej čakal, de **b-se** bli vèčkat žugal (218)

pred drugimi zaimki:

tisga kʊaje **b-midva** pa tūd uziela (7) **b-jəst** biv mʊòjmu brat (172) Dərgač **b-ga** bli pa ubil (244) pieč **b-mù** pridət dēlat, pa nēj paršù (254) Lahkù **b-jəh** mēla túk, de-b v an štànt nadjala jəh! (372) *dje čje b-je jəst vidla, b-je ubila* (479) Pietar **b-ti** túk lahku puvêdav (528) rad se **b-me** zniebəl, atù pa nēsəm jət (638) al **gʊa-b** nardila (131)

pred drugimi besedami:

Dərgač na bə biv, **b-čist** puzdravu se (60) tista črna knigo **b-rəd**, tist Kulamuon **b-rəd** dubu (83) **b-hmal** u uda pala nazaj oznak! (148) dərgač **b-nazaj** pəršli (234) pieč **b-mù** pridət dēlat, pa nēj paršù (254)

(1.2) *bi* kot zaslonka:

za vezniki:

če (nar. *če* (12-krat), *čə* (11-krat)): **če-b** biv saj par (7) Tu **čə-b** pu kile abêsu (34)

da (nar. *de* (96-krat), *də* (5-krat), *dje* (20-krat)): Ti štràmle ti, zděj b-zavpù, **de-b** aldjie brž gasit lètêl! (12) prav, **dje-b** šu ràd na stràn (9)

ko (nar. *ka* (12-krat), *ku* (19-krat)): Mama, **ka-b** mje ti takàt (8) **ku-b** na akən putrkalu (106)

pa (nar. *pa* (10-krat)): **pa-b** mi-j un prəc kupu je (172)

za drugimi besedami:

Puà-pa grunta, **kukú-b** jəh raztrgav. (3) al **gūa-b** nardila (131) Ku-gá-b usjè lahkù mèl tla nuot! (206) **Tu-b** mųògu bət usak dan adprt, ta bufèt (224) **pukròv-b** pa žè puàl nariedu (405) **zaguá-b** klapuàtce nucav. (487) *takàt na vem*, **kúá-b** nariedu s tistmu (557)

(1.3) *bi* kot medslonka:

Ustanje, pa hitar puglieda, **kugá-b-tu** blu. (9) buhdej, **de-b-bla** ab prvəm brėje. (11) dabar bə blu, **čə-b-se** ti žanu (14) **Ka-b-bla** zima (77) **de-b-se** na-ustrašla (118) Tud prəsnet, **de-b-te** zacuprala, de na-b hųadu vjèč kjeguòr pa tu. (132) pa **ku-b-bla** Marije guor, glihta-ku. (165) **Čə-b-bla** jèst ankàt u nibiesəh (229) Mav kàšna səbuota, de **nà-b-blu** nəc. (224) čje **na-b-bla** midva takàt tista sriečje mèla (237) pa **na-b-blu** trèba (413)

(2) zanikano:

dənəs **na-b** pud gavgam stav (8) *Jəst, čje na-b znav jahat, bi dal pav, se bi ubù.* (30) **na-b** pa nəc nucav (64) **Nà-b** vərjiev bədən (223)

3.1.4 Kratke zaimenske oblike

3.1.4.1 Zaimek *jaz*

3.1.4.1.1 Red. *me*

V gradivu ni primerov.

3.1.4.1.2 Ded. *mi* (nar. *mə*, *m* [mə, m])

Pojavlja se 2-krat kot predslonka, 4-krat kot zaslonka in 1-krat kot medslonka. Kot predslonka, včasih tudi kot zaslonka, se veže zaradi oslabitve naslonskih glagolskih oblik, kot medslonka oslabi v *m* tudi sama.

(1.1) *mi* kot predslonka:

Kə nərbuòl **mə-j** pa tu hudú (366) le računstvu **mə-j** šlu buòl təžku (380)

(1.2) *mi* kot zaslonka:

»Jà guə **s-mə** ga pa pužàru, jèst pa lačən!« (3) de **se-m** je kàr vèrtiv. (7) **dje-m** nêsa mama zaupal (273) **s-mə** zdi, dje səm hudila tri lêta u punavlavna šula (351)

(1.3) *mi* kot medslonka:

kukú **sə-m-je** pərkazala (104) **Ka-m-čə?**! (179) **k-mə-j** dala pa Di-bieučəva Malka (289) Takú de **sə-m-je** takù fəržmagalu (365)

3.1.4.1.3 Ted. *me* (nar. *me*, *mje*, *mə* [mje, me, mə])

Pojavlja se kot predslonka *me*, kar 43-krat pred *j* 'je', le 1-krat pred *vte* 'boste' in 1-krat kot *mje* pred *vda* 'bodo', le 2-krat kot zaslonka in 3-krat kot medslonka. Veže se zaradi oslabitve naslonskih glagolskih oblik.

(1.1) *me* kot predslonka:

pa **me-j** nagnala (10) Ti, gəd **me-j** piču. (60) **Me-j** pa začiev abguvar-jət (110) Têga **me-j** pa strah. (114) samù ana təsnoba **me-j** pa lè abšlà (121) Ancuoj **me-j** blu pa takù strah (126) Pa takù marzlu, dje **mə-j** zieblu (216) pa kaj **me-j** pəršlà strašət (131) puə **mje-vda** čist ukliel əldie (410) **me-vte** pa vij pəlal (518)

(1.2) *me* kot zaslonka:

Fərdaman, s-me vrgu! (548) rad se **b-me** zniebəl (638)

(1.3) *me* kot medslonka:

k-me-j mù strašansku ràd (172) Vêš, **ku-me-j** blu sram! (291)

3.1.4.2 Zaimek *ti*

3.1.4.2.1 Red. *te*

Oblika se v gradivu ne pojavi.

3.1.4.2.2 Ded. *ti* (nar. *tə*, *t* [tə, t])

Kot predslonka se pojavi 10-krat, predvsem zaradi oslabitve drugih oblik, kot zaslonka se pojavi 3-krat in 2-krat kot medslonka, takrat v *t* oslabi sama. Kot predslonka se veže zaradi oslabitve naslonskih glagolskih oblik.

(1.1) *ti* kot predslonka:

če mam, **tə-m** pa žie pradav (2) **Tə-m** faj službo skuməndierav. (3) k-səm **tə-jh** dav (3) Zděj **tə-m** dav pa luon. (3) de **tə-v** məš u rət zlězla (32) pa **tə-vda** napisale tista propustəncia (251) pa se **tə-j** takù hudù pər src sturlu (259) Usak **tə-j** dav (295) pa **tə-v** čizəmčkje vziev (512)

(1.2) *ti* kot zaslonka:

də-t nēj prasú uzjame (4) **Ka-t** nēj mama naračila kure mierkat (149) **se-t** samù smėje (204) Kəaze **sa-t** u dietəle ušlè! (360)

(1.3) *mi* kot medslonka:

Sə-t-je kej zgudlu?! (365) **Si-t-je** kàr zasmilu (530)

3.1.4.2.3 **Ted. *te*** (nar. *te, tje, tə* [tje, te, tə])

Kot predslonka se pojavi 15-krat, 1-krat kot zaslonka v trodelnem nizu in 1-krat kot medslonka, in sicer vedno zaradi oslabitev naslonskih glagolskih oblik.

(1.1) *te* kot predslonka:

a **te-m** naučila (3) **tje-m** pa jəst u službo uziev (3) ku **te-j** pičla (60) gdaj **te-v** kier prabrnu (327) kə otroke **te-j** šè buol strah (247) pa **te-v** pu cêv Brinje kjeguornuot da Škərlievga iskàv (264) **Te-m** žihar, Frànce, pratiepu dənàs? (348) de če **te-vda** kej tja pəl (349) jəst **tje-m** pa niesu (394) tu **te-j** takù zgaga pjakla ku hudik (400) **te-m** nauču trugje dēlat (405) tàm **te-j** ena mutila (432) pa **te-j** vprašəv (545) »Čak,« səm sə mislu, »**te-m** žie urihtav.« (645) kə **te-j** pustavu atráka takuòle na stàv (646)

(1.2) *te* kot zaslonka:

Tud prəsnet, **de-b-te** zacuprala (132)

(1.3) *te* kot medslonka:

Kugá-tə-m rêšu? (152)

3.1.4.3 **Zaimek *on***

3.1.4.3.1 **Red. *ga***

Oblika se v gradivu ne pojavi.

3.1.4.3.2 **Ded. *mu*** (nar. *mu* [mu])

Kot predslonka se pojavi 82-krat, kar 78-krat pred *je*, kot zaslonka pa 3-krat v dvodelnem in 2-krat v trodelnem nizu, in sicer vedno zaradi oslabitev naslonskih glagolskih in drugih oblik.

(1.1) *mu* kot predslonka:

se **mu-j** pa zatakni (2) ku se **mu-v** scat mædiv (3) pa se **mu-vda** hmal raztrgal (3)

(1.2) *mu* kot zaslonka:

Zatu **k-mu** nêj blu usean advieza ne dabèt (179) **Ká-mu** pa muoram? (378)

(1.3) *mu* kot zaslonka v trodelnem nizu:

»**Kua-s-mu** pa riekü?« (11) **dje-b-mu** salamüo dav al kej tacga (237)

3.1.4.3.3 Ted. *ga*

Kot predslonka se pojavi 169-krat, kar 132 pred *j*, 8-krat kot zaslonka in 6-krat kot medslonka. Veže se z drugimi oslabelimi naslonskimi oblikami (predvsem glagolskimi), sama pa glasovno ostaja enaka.

(1.1) *ga* kot predslonka:

Ga-j djav pa v ȳažar (1) pa **ga-j** Kristus abgaúru (1) Jæst **ga-m** pa plêv, nje! (4) in jæst **ga-m** pužjèv (4) Prav-cajt **ga-müo** šli pužjèt (4) **ga-m** zvagav u malni (68) Ka misəl, de **ga-m** jèst zdej prala! (159) pa **ga-m** prêc razčjasnu. (349) de **ga-vda** tjapəl (349) Buom, buom, sam če **ga-m** rês dubu (521) Sam de **ga-m** dabiv (521) Jæst **ga-m** pa pučakala (543) pa **ga-m** túk nagajžlələ (543) de **ga-mo** spekəl (561) de **ga-müo** spekəl (561) Pa napèru **ga-vte** šli v Brêg. (598)

(1.2) *ga* kot zaslonka:

sà-ga maje däst (21) kúkat **b-ga** lahkù ubil (235) Dêrgač **b-ga** bli pa ubil (244) **b-ga** nàrraj drug kar ubil (260) **kə-ga** je ad mame brät nariedu (304) **S-ga** u læft vrgu (455) **k-ga** je *pujierbav za svojmu ači-etom* (462) Jæst **b-ga** tküòle za ušiesa putiegnu (492)

(1.3) *ga* kot medslonka:

Kua-**ga-v** hudič uziev (4) **P**ua-**ga-j** pa uprašəv (6) Ku-j vèdu, **di-ga-j** túk (489) pa **də-ga-j** uorənk navadu (490) *In se-ga-j prav napiv* (556) À, **ka-ga-m** pa jskala (629)

3.1.4.4 Zaimék *ona*

3.1.4.4.1 Red. *je* (nar. *j* [j])

Pojavi se le 3-krat kot zaslonka, in sicer v oslabeledi obliki *j*.

(1.2) *je* kot zaslonka:

Mèla je pa cvierənfabrikuo u Mèrik, **sa-j** dərgač na-b uziev. (483) Ka **pua-j** pa nêj blu vjèč in šlà jè in **pua-j** nêsmo vjèč vidəl. (66)

3.1.4.4.2 Ded. *ji* (nar. *j* [j])

Kot predslonka se pojavi le 2-krat, kot zaslonka 4-krat in kot medslonka 3-krat, in sicer v oslabeledi obliki *j*.

(1.1) *ji* kot predslonka:

Naše Gèli je bla pa še atràčək, ták səhú, táku, je pa mènde bla že túk pridna, **j-je** pa riekú (397) Pa mimgridie **j-je** zmêšəv kuhanga pa srávga skəp. (501)

(1.2) *ji* kot zaslonka:

Pua-j pa tu raztalmač (4) In puol sta bla pa támle v ani hiški na Vrh, prèc tlè, **sa-j** rakəl Kužəmielava hiše. (331) tu-j bla taka ravna daskà, **sa-j** rakəl daskà. (438) Pa **sa-j** dapavdval, dje mamuo tuod takuo navada (469)

(1.3) *ji* kot medslonka:

Pà-j-je samih tistih ziliencu pa gadu nuot napravu (10) Dje je gnar njasla enmu, mändje mat, **pa-j-ji** z ruok uziela, de-j pravjêč. (373) **J-j-pa** ujsta adpøru pa-j rieku: »Joj, tušønga pøklà pa nêsøm šje vidu!« (460)

3.1.4.4.3 Ted. *jo* (nar. *j* [j])

Kot predslonka se pojavi 7-krat, kot zaslonka 33-krat, kar 30-krat za *so*, in kot medslonka 6-krat, in sicer v oslabeli obliki *j* in le 1-krat *jə*.

(1.1) *jo* kot predslonka:

samù **ràd j-je** mù. (15) Ta nêj muògu dàt, un **j-je** pa lahkù dav! (179) Kə zdèle **j-buə** kàr trêba hmal pusjèt (193) **j-je** u šula njasla (221) Putuokar **j-je** mù na Račjøm sjal, njè (408) In sa za hêc usè vâški fantje in døklieta **j-šli** iskàt in je u škaføh njasøl damù (421) *Pərpjaləv j-je damù* (568)

(1.2) *jo* kot zaslonka:

Sa-j pa nagnale (10) **k-jə** je praskav/buəv pu rit. (/) **Pa-j** je Pavliha prásu, nej mu kej da, **pa-j** zmierej rakla (13)

(1.3) *jo* kot medslonka:

Sa-j-pa abərcale, unje, ta damačje puncje (10) Pa je pərlətêla, **pa-j-je** tàvkla, pa spèt tàvkla, pa spèt tàvkla. (15) **pa-j-je** s starəm riekəlcəm pukrù (15) *Jadət, je pa takù zavpila, se-j-je pa túk ustrašla* (479) *jən je an làvc pəršù pa-j-je ustrêlu*. (479) **Pa-j-je** zmierej šè-nmav nuot purinu (593) *Po-j pa edən ji rieku, ku-j-je sriečəv* (649)

3.1.4.5 Zaimka *mi*, *vi*

Ker glasovnih sprememb v naslonskih oblikah teh dveh zaimkov ni, pri-haja do redkih vezanih naslonk zaradi slabitve drugih oblik; v gradivu se pojavi samo ena za Dmn.

al kaj, **k-nam** je usjè sprut u dalina zlètêv (598)

3.1.4.6 Zaimka *oni, one*

3.1.4.6.1 Rmn. *jih*

Oblika se pojavi le 2-krat kot zaslonka, z onemelim *i*.

(1.2) *jih* kot zaslonka:

k-sta **se-jh** bala. (12, Vg) **se-jh** nêj umila (626) **se-jh** ni dav kupæt
(658)

3.1.4.6.2 Dmn. *jim*

Pojavi se 1-krat kot zaslonka in 1-krat kot medslonka, in sicer z oslabljenim *i* v *ə*, kar pa ne omogoča pravega naslanjanja.

(1.2) *jim* kot zaslonka:

pa-jəm je pasalu (473)

(1.3) *jim* kot medslonka:

Se-jəm-je tud zasmilu in takú, dje sa ga spustəl pualej. (237)

3.1.4.6.3 Tmn. *jih*

Nikoli se ne pojavi kot predslonka, prek 70-krat kot zaslonka in le 1-krat kot medslonka, vedno z onemelim *i*.

(1.2) *jih* kot zaslonka:

k-səm **tə-jh** dav (3) ku **de-jh** nêj nêč nasu (3) **kə-jh** buo arjè razjêla
(3) **tulkle-jh** mam šjè (6) **pa-jh** guor na hrast njase (12) dje **sa-jh** nasil
(22) in puəl **sa-jh** pustauəl (22) Una-j tærdila, **de-jh** je vidla (107)
Puə pa **smuə-jh** šli gliedat (344) **ku-jh** je túk znala (362) Pa fantje
sa tud lahkú puncje zbieral, **kə-jh** je blu dâst (391) **Zdèj-jh** je pa da
piedəsæt, da šiezdəsæt puvablənəh. (464) **de-jh** nêj nabèn najdu (609)
Smuə-jh zakupal nuot u mruə al pa u tista slamuə (609)

(1.3) *jih* kot medslonka:

drugje jajca smujo pa pubral, pa smujo takuòlje njasel na snica, **pà-smujo-jh** uskril (609)

3.1.5 Vezane neglagolske in nezaimenske oblike

V šentruperskem govoru se v vezanih naslonkah najpogosteje pojavljajo prav kombinacije glagolskih in zaimenskih naslonk, kot predslonke zelo pogosto tudi nekateri vezniki, vprašalni zaimki, kot zaslonke in manj pogosto pa deležniki *-l*, členki, redko celo samostalniki in pridevniki.

3.1.5.1 Vezniki

Kot smo lahko videli pri glagolskih naslonskih oblikah, so vezniki (npr. *če, da, ko, pa*) tako zaradi kratkosti kot zaradi položaja v stavku zelo pogosto njihove predslonke. Vendar je le veznik *k-* tak, ki povzroča nastanek vezanih naslonk in to samo v tej, reducirani obliki. Pojavi se prek 454-krat v zelo različnih pomenih ('ki, kot, ko, ker, kjer, kako, za katero'). Poleg reducirane *k-* se pojavi še v treh glasovnih oblikah, od katerih je le *ku* nesporno možno izpeljati iz *ko*, medtem ko je za *k-*, *kə*, *ka* izhodiščno obliko težko določiti, zato je ne navajam. Ker je prvič narejen izpis iz obsežnega spontano pripovedovanega gradiva, pridajam nekaj zgledov z njim tvorjenih vezanih naslonk v vseh dobljenih pomenih, na začetku izpisanih ležeče in okrepljeno:

ko: Je rakla: »Buta jêla krêh?« **k-sta** pəršlà. ... Ata, zakaj se pa zmieram takàt juokaš, **k-mə̀nə** krêh rêžəš? (1) **K-je** damú pəršù, je samù h starmu atət šù (16) Je blu zvičier akul šastəh, **k-je** pa umàru. (61) na svèt vəcier, **k-sə** nēj mlêv ənkjier. (77)

ker: al səm sina pradav, **k-nēsəm** vêdu, de ga mam! ... pa praklina tistga hudiče tam u huost, **k-něj** mu kēj malcat. ... Jà sə zatu, **k-səm** tə tu nariedu ... pa na muora raztrgat škuornu, **k-sa** žəlêzən. (1) Pua-sta pa čist utihənla, **k-sta** se-jh bala. (12) Pual je pa buh tu žienskam prapustu, **k-sa** blie s kura zadavuolnje. (17)

ki, kateri: Pual pa un ta star, **k-je** biv buagat (7) Aprav tista sujuo putrêbuo, **k-je** bla kàr vèlika (9) je pa vidla pər Stariet na travənk anje

dêdcje, **k-sa** kusil. (20) Jæst sëm tu šlišəla ad starəh aldí, **k-sa** h nàm dêlat hudil (26) Lavričəv Puolde z Ravní, **k-je** mətlie dêlav (84)

za katero: Ana žienska, **k-sa** rakəl, de-j bla cuparəncə (46)

kjer: pər uni susêdni vàs, **k-ma** un takù lēpga kəaje (7) pud Guobo, tàm, **k-səm** bla damá. (48) Mujá tjata je bla pa tàmle damá, **k-se** vid tista bêla strêhəo. (124) Pəa de-j pa šù, **k-sa** bli ti kuzàvci, tuoplər kuzàvci (135) Səm šu ankāt s Kuramandje, **k-səm** biv učas damá. (136) Tàm pravje Grđəžəvna, **k-smo** mēl mi nivo, k-səm blà še damá, **k-je** tist bugəc biv. (143)

kako (redko): O, **k-sa** me mēl za narca! **K-se** mən tu trapast vid! (172)

ko(t) (redko): Jà, Francè, čə buoš za sēmje mù, mųəraš tulje na vsakəm kuonc adružət, takú **k-smųo** včas, 'ne. (193)

Le eno pojavitev ima še veznik *da, de, nar. d*:

Al sëm túk čəz úda tieku, **d-nēsəm** nəč zajiev. (248)

3.1.5.2 Zaimek, števnik oziroma člen *en ena eno*

Kot relativno pogosta zaslonka (skupaj prek 90-krat) se pojavljajo zaimek (redko in v pomenu 'neki, neka'), števnik, člen *en*,¹² *ena* in prislov *ene* (v pomenu 'nekako, približno'), pri čemer (prvi) *e* onemi.

Zaimek: Kar nankāt se pa pujav pər nəmù **pa-n** člavk (3) Pər nàs je biv **šjè-n** drug bratranc (242) **Za-nje** ərči-j fajn. (413) ên **sa-nje** atrakje mierkal (466)

Števnik: Lè spite **ga-n** glàž. (15) Dėje **mì-n** kuoščək kruha. (16) je **pa-n** gəd piču je (60) k-je mu hlače **na-n** knàf (/) Un jəh je pərþjaləv zmərej **pu-n** avto (224) an hlēbəc kruha **pa-n** pjahar suhəh hrušk (233) Tàm je bla **pa-na** puojstlje **pa-na** škrije **pa-n** kuəsən pa nəč družga. (234) Pa sta sje məndje **za-n** lèt puruočla (376) Tu-j blu štier

¹² Zaradi maskulinizacije nevter v ednini zastopa tudi obliko *eno* za srednji spol.

pukše pa štier štiesəlne **na-n** kulu (438) *Tako **na-n** plàt səm jàst, **na-n** plàt je ta moški, Rójc.* (505) Pa griema dal skuz usak **na-n** stràn cêste, usak **pu-n** stràn. (510) vsje **na-na** rajžje (20)

Prislov: hiše, nje, **sa-ne** štier, piet hiš (208) **Pu-ne** dvêj sa, tri (224) *pa vsê **na-ne** tri mêtire široke pa tu* (231) *pa šje-ne* dva təlîčka pa kũa-je (358) sa **pu-ne** trije mlatil tist žit s takəm ləsienəm cêpcəm (416) Pa-jh je napravo **pu-ne** štier, kúkar je dubu, njê. (448) ga-j pa u gnuo-jənca vrgu **pa-ne** dvêj z gajžle dav mù (582) Pa **pu-nje** dva avtubusa turistu pride tlêle guòr h cierku nmav pugliedat, u cierku. (224) Takú de səm jəh čəz par lêt kār **pu-nje** štərdəsət piedəsət na lêt. (295)

Člen: Pa tist abês kje **na-n** drəvu (3) kũa **za-n** hudič mu-j malca uziev (3) pa pridəta **na-n** tak dvurišče (3) kũa pa-s ti **z-an** člavk? (3) Nuot je rês **ku-n** tak rāv. (134) pa-n cajt bjārəm, **pa-n** cajt gliedam pu tistəh kurah (149) pa je **za-n** prazənk – afartən, kũa-j tu **za-n** prazənk? (14) guor pər Duləh **je-n** prāv vjalək hrib (208) Pũa-pa ta pridje čist takú ablêčən **ku-na** starka pa tu. (7) Joj, kugá pa je tu **zà-na** žvavca (19) Čist prat nuč je pa pəršù **da-ne** kupêlce. (6) Pride **da-ne** məčkəne kočice. (6) Pũa-j pəršù **da-ne** hiše (16)

3.1.5.3 Druge besedne vrste

Polnomenske besedne vrste se kot vezane naslonke tipa *dober-dán* pojavljajo zelo redko:

Prav-cájt ga-mųo šli pužjèt (4) *Čas-bugú,* de-b jutar šje vjęč blu! (171) Un je usakmu **kuos-krúha** adrêzav (400)

Prav tako je bil le en primer, ko je zaslonka postal predlog *ob*:

pa smųo **že-b** dvêh punáč šle na niųo (278)

4 Zaključek

Poglavje vsebuje najprej odgovore na vprašanja, zastavljena na začetku, nato pa poda še nekaj povzetkov in ugotovitev.

4.1 Odgovori na začetna vprašanja:

4.1.1 Katere naslonske glagolske in zaimenske oblike oslabijo v soglasnik (ali en zlog)?

Na to vprašanje nam dajo najbolj pregleden odgovor spodnje tabele, v katerih so take naslonke v celicah z najsvetlejšim odtenkom, s srednje svetlim pa tiste, katerih slabitev vezane naslonke včasih povzročijo, včasih pa ne. Z najtemnejšim odtenkom so označene tiste celice, ki so sicer lahko del vezanih naslonk, a jih nikoli ne povzročijo, ker nastanejo zaradi slabitev drugih naslonk.

obl.	nar. p.	nar. f.	predsl.	zasl.	medsl.	zan. p.	zan. f.
sem	səm	səm	/	2	/	nēsəm 4	ná:səm
si	s	s	44	90	10	nēs 1	ná:s
je	j	j	> 450	> 3.000	30	něj, nej 3	nà:j, nāj
sva	sma	sma	1	5	/	nēsma	ná:sma
sta	/	/	/	/	/	/	/
sta	sta	sta	/	11	/	nēsta 7	ná:sta
smo	sm(ū)o	sm(ū)o	19	13	4	nēsm(ū)o /	ná:sm(ū)o
ste	st(j)e	st(i)e	2	2	/	/	/
so	sa	sa	50	130	3	nēsa 2	ná:sa
bom	m	m	6	40	3	na-m 10	na-m
boš	vš	uš	/	25	/	na-vš /	na-uš
bo	v	ū	4	86	3	na-v 20	na-ū
bova	ma	ma	/	2		na-ma /	na-ma
bosta	vta	ūta	/	1	/	na-ūta /	na-ūta
bosta	vta	ūta	/	/	/	na-ūta /	na-ūta
bomo	m(ū)o	m(ū)o	/	16	/	na-mūo	na-mūo
boste	vt(j)e	ūt(i)e	/	11	/	na-vt(j)e 3	na-ūt(i)e
bodo	vda	ūda	/	30	/	na-vda 4	na-ūda
bi	b	b, p	28	220	33	na-b 30	na-b/p

Tabela 1: Glagolske naslonske oblike kot del vezanih naslonk – (približno) število pojavitev¹³

¹³ Okrajšave v prvi vrstici tabele pomenijo: obl. – oblika, nar. p. – narečno v poenostavljenem strokovnem zapisu, nar. f. – narečno v fonetični transkripciji, predsl. – predslonka, zasl. – zaslonka, medsl. – medslonka, zan. – zanikano.

obl.	nar. p.	nar. f.	predsl.	zasl.	medsl.
me	/	/	/	/	/
mi	m(ə)	m(ə)	2	4	1
me	m(j)e, mə	m(i)e, mə	45	2	3
te	/	/	/	/	/
ti	t(ə)	t(ə)	10	3	2
te	t(j)e, tə	t(i)e tə	15	1	1
ga	/	/	/	/	/
mu	mu	mu	82	5	/
ga	ga	ga	169	8	6
je	j	j	/	3	/
ji	j	j	2	4	3
jo	j(ə)	j(ə)	7	33	6
jih	jh	jx	/	2	/
jim	jəm	jəm	/	1	1
jih	jh	jx	/	70	1

Tabela 2: Zaimenske naslonske oblike kot del vezanih naslonk – (približno) število pojavitev

Kot vidimo, spadajo med prve glagolski nezanikani naslonki glagola *biti* za 2. *si* (nar. *s*) in 3. osebo ednine *je* (nar. *j*), vse oblike, vključno z zanimi, za tvorbo prihodnjika in pogojnika *bi*. Od zaimenskih naslonskih oblik so take R *je* (nar. *j*), D *ji* (nar. *j*) in T ednine *jo* (nar. *j(ə)*) zaimka *ona* ter R *jih* (nar. *jh*) in enak T množine zaimkov *oni*, *one*.

4.1.2 Katera od smeri naslanjana je (pri kateri od oblik) pogostejša?

Glagolska naslonska oblika za 2. os. ed. sedanjika *si* je dvakrat pogostejša kot zaslonka (44 in 90, 1 : 2), še večja razlika v korist zaslonk je pri obliki za 3 os. ed. sedanjika *je* (>450 in >3.000, 1 : 6,6); obe se pojavljata tudi kot medslonki, in sicer *si* 10-krat in *je* 30-krat. Zanikane sedanjiške oblike kot take se z izjemo *ni* (nar. *nej*), ki se pojavlja v obeh oblikah, sicer lahko pojavljajo v vezanih naslonkah, vzrok vezave pa so vedno druge oblike.

obl.	nar. p.	nar. f.	predsl.	zasl.	razmerje	medsl.
sem	səm	səm	/	2		/
si	s	s	44	90	1 : 2	10
je	j	j	>450	>3.000	1 : 6,6	30
sva	sma	sma	1	5		/
sta	/	/	/	/		/
sta	sta	sta	/	11	0 : 11	/
smo	sm(ɥ)o	sm(ɥ)o	19	13	1,45 : 1	4
ste	st(j)e	st(i)e	2	2	1 : 1	/
so	sa	sa	50	130	1 : 2,6	3

Tabela 3: Smer naslanjanja glagolskih naslonk – (približno) število pojavitev

Kot zaslonke prevladujejo oziroma se z izjemo enoglasnovnih oblik za 1. os. ed. prihodnjika *bom* (nar. *m*) 6-krat ter 3. os. ed. *bo* (nar. *v* [ɥ]) 4 krat-krat, kot predslonki sploh ne pojavivijo, tudi kot medslonki se pojavita le enoglasovni obliki, prva 3-krat in druga 4-krat.

Prav tako se kot zaslonka mnogo pogosteje pojavlja pogojna členica *bi* (28 in 220, 1 : 7,8); ta se pojavi pogosteje kot predslonka celo kot medslonka (33). Kot zaslonka se 30-krat pojavi tudi v zanikani obliki.

obl.	nar. p.	nar. f.	predsl.	zasl.	medsl.
jaz					
me	/	/	/	/	/
mi	m(ə)	m(ə)	2	4	1
me	m(j)e, mə	m(i)e, mə	45	2	3
ti					
te	/	/	/	/	/
ti	t(ə)	t(ə)	10	3	2
te	t(j)e, tə	t(i)e, tə	15	1	1
on					
ga	/	/	/	/	/
mu	mu	mu	82	5	/
ga	ga	ga	169	8	6
ona					
je	j	j	/	3	/
ji	j	j	2	4	3

jo	j(ə)	j(ə)	7	33	6
oni, one					
jih	jh	jx	/	2	/
jim	jəm	jəm	/	1	1
jih	jh	jx	/	70	1

Tabela 4: Smer naslanjanja zaimenskih naslonk

Zaradi pogostejše zaslonkosti glagolskih oblik, zaradi katerih se vezane naslonke z nekaterimi naslonskimi zaimenskimi oblikami ednine za moški spol pojavijo, so zaimenske seveda pogostejše v predslonskem položaju (kar ni relevantno). Kot prava zaslonka se 1-krat pojavi oblika *Ded. mi* (nar. *m*) v zvezi z veznikom (*dje-m*) in 3-krat kot medslonka (2-krat *sə-m-je* in 1-krat *ka-m-če*). Podobno velja za *Ded. ti* (nar. *t*), ko se kot zaslonka pojavi 3-krat in 2-krat kot medslonka.

Drugače je z ženskimi edninskimi oblikami, ker zaradi oslabeledosti *je, ji, jo* v *j* same povzročijo vezane naslonke in so pogostejše kot zaslonke; Red. se pojavi 3-krat le kot zaslonka, Ded. 2-krat kot pred- in 4-krat kot zaslonka (1 : 2), Ted. pa 7-krat kot predslonka in 33-krat kot zaslonka (1 : 4,7); zadnji dve se 3-krat oziroma 6-krat pojavita tudi kot medslonki.

Množinske oblike zaimkov *oni, one* v R in T se pojavljajo samo kot zaslonke, in sicer Rmn. 2-krat, Tmn. pa 70-krat.

4.1.3 Ali se take slabitve, ki povzročajo nastanek vezanih naslonk, dogajajo še kakšni drugi besedni vrsti?

Odgovor je da, in sicer so to vezniki, natančneje zelo pogosto veznik *k-* (nar. *k*) v zelo različnih pomenih (gl. 3.1.5.1) in le enkrat *da, de* (nar. *d*), poleg njiju še *en, ena* (nar. *n, na*) kot zaimek, števnik in člen, *ene* (nar. *ne*) kot prislov ter enkrat predlog *ob* (nar. *b*). Polnomenske besedne vrste se kot vezane naslonke tipa *dober-dān* pojavljajo zelo redko.

4.1.4 Ali onemitve vplivajo na njihov besedni red?

Primeri sicer so, a je število tako majhno, le trije, da na vprašanje težko odgovorimo pritrdilno. Četrti primer je posledica glasovne spremembe zaradi

zaporedja dveh enakih elementov (*j-j*), ko se za drugim zaradi različenja razvije *i* (nêj marala, **de-v-je** /da bo jo/ kdu vidu (50) *ti*, **k-s-pa** /ki si pa/ *vpisan pər Sakuolcəh* (568) rad se **b-me** /se bi me/ *zniebəl*, atù pa nêšəm jət (638) **pa-j-ji** /pa ji je/ *z ruok uziela*, *de-j pravjèč*. (373))

4.1.5 Ali so nizi s takimi oblikami možni na začetku stavka ali povedi?

Odgovor je da, vendar je prvi del niza oz. vezane naslonke zelo redko vzrok za njen nastanek; še največkrat je to sed. oblika za 3. os. ed. *je* (nar. *j*) (gl. 3.1.1.3) ter naslonski nizi, občuteni kot stalne zveze, npr. **Səm-s** *misənla* – *səm blà* še mlada *bùl* (510).

4.2

Raziskava je pokazala, da so kot del vezanih naslonk v šentruperskem govoru možne glagolske naslonske oblike glagola *biti* za sedanji čas, in sicer za 2. in 3. os. ed. (*si, je*, nar. *s, j*), vse oblike za prihodnji čas (*bom, boš, bo* ..., nar. *m, uš, u, ma, uta, uta, m(u)o, ut(i)e, uda*) in pogojni členek *bi* (nar. *b*), od zaimenskih naslonskih oblik so take Red. (*je*, nar. *j*), Ded. *ji* (nar. *j*) in Ted. *jo* (nar. *j(ə)*) zaimka *ona* ter Rmn. *jih* (nar. *jh*) in enak Tmn. zaimkov *oni, one* ter redko Ded. *mi, ti* (nar. *m(ə), t(ə)*) zaimkov *jaz, ti*. Oslabele oblike se v vezanih naslonkah veliko pogosteje pojavljajo kot zaslonke.

4.3

Podobno kot imamo za spojene (skrčene/kontrahirane) zanikane sedanjiške oblike glagola *biti*, ki so postale naglasnice (*nisem nisi* ..., nar. *nêšəm nêš nêj/nej* [*nâ:səm nâ:s nâ:j/nâj*]), bi tako v šentruperskem govoru lahko obravnavali tudi naslonske zanikane prihodnjiške oblike, le da so te nenaglašene in da obstajajo tudi še naglašene nenaslonske oblike: *na-m* > *nam*, *na-vš* > *navš*, *na-v* > *nav*, *na-ma* > *nama*, *na-vta* > *navta*, *na-vta* > *navta*, *na-m(u)o* > *nam(u)o*, *na-vt(j)e* > *navt(j)e*, *na-vda* > *navda*. Podobna pogojniška vezana naslonka *bi* v zanikani obliki *na-b* pa ima še naglašeno različico *na bì* (*tacga sə na bì bale*. (156)).

4.4

Raziskava je nastala na obsežnem digitaliziranem gradivu raznolikih govorcev enega krajevnega govora skozi daljše obdobje, sprva zapisanem fonetično (v slovenski nacionalni transkripciji) in nato prenesenem v poenostavljeni strokovni zapis, kot imenujem zapis narečnega govora s poenostavljenim, priložnostno oblikovanim sistemom znakov. Oba zapisa sta imela le en slušni filter brez strojnih meritev in preverjanj, tj. avtoričin, ki je hkrati tudi materna govorka tega govora. Lahko govorimo o relativno obsežnem korpusu narečnih besedil, ki ima – kot ti – svoje prednosti in slabosti, v obeh namreč rezultati ne morejo biti 100-procentno zanesljivi, še vedno pa je njihova zanesljivost dovolj visoka, da iz njih izpeljemo relevantne ugotovitve. Žal premalo zapisovalcev narečnih besedil pri spajanju v soglasnik (ali en zlog) oslabelih glagolskih in zaimenskih naslonk z drugimi naslonkami v naslonskem nizu ali naglasnicami v nove fonetične besede uporablja povezaje (oblika navadnega vezaja [-] ali bolj izstopajočega spodnjega povezaja [⏟] ni tako bistvena), da bi bilo možno na že obstoječem gradivu narediti raziskave za govore iz različnih narečnih skupin z dovolj visoko stopnjo onemitev nenaglašanih samoglasnikov. Pri prvem transkribiranju je to relativno enostavno, pri naknadnem vnašanju pa zahteva več dodatnega časa.

Zahvala

Delo, predstavljeno v prispevku, je sofinancirala Javna agencija za znanstvenoraziskovalno in inovacijsko dejavnost Republike Slovenije v okviru raziskovalnega programa *Slovenski jezik-bazične, kontrastivne in aplikativne raziskave* P6-0215.

Vir

Smole, V. (2019). *Naruobe prav: folklorne in spominske pripovedi iz šentruperske fare na Dolenjskem* (Zbirka Glasovi, knj. 52). Založba ZRC.

Literatura

- Bajc, U. (2020). *Besedni red v govorih Vipavske doline* [Magistrsko delo]. Univerza v Ljubljani.
- Košir, T. in Igličar, M. (2020). *Pošten bodi in delaj: folklorne in spominske pripovedi iz župnij Šentjošt in Lučine* (Zbirka Glasovi, knj. 53). Založba ZRC.
- Smole, V. (1998). Fonološki opis govora vasi Šentrupert (SLA 262). *Jezikoslovni zapiski*, 4, 73–88.
- Smolej, M. (2022). *Skladanje: Izbrana poglavja iz skladnje slovenskega jezika*. Znanstvena založba Univerze v Ljubljani. <https://doi.org/10.4312/9789610606000>
- Škapin, K. (2014). *Besedni red v gorenjskem govoru Podgorice in obsoškem bovškem govoru* [Diplomsko delo]. Univerza v Ljubljani.
- Toporišič, J. (1992). *Enciklopedija slovenskega jezika*. Cankarjeva založba.
- Zorko, Z. (1998). *Haloško narečje in druge dialektološke študije*. Slavistično društvo.
- Zuljan Kumar, D. (2003). Nekaj besednorednih posebnosti v nadiškem in briškem narečju. *Jezikoslovni zapiski*, 9(2), 59–80.
- Zuljan Kumar, D. (2008). Besedni red v govorjenih slovenskih narečjih. V J. Toporišič (ur.), *Škrabčeva misel VI*. (str. 121–135). Frančiškanski samostan Kostanjevica.
- Gromoba, M. M. (2014). Особенности кластеризации клитик в современном словенском языке. *Славянский альманах*, 1–2, 335–346.
- [Gromova, M. M. (2014). Osobennosti klasterizacii klitik v sovremennom slovenskom jazyke. *Slavjanskiy al'manah*, 1–2, 335–346.]
- Gromoba, M. M. (2015). Система глагольных и местоименных клитик в истории словенского языка. *Актуальные проблемы филологической науки: взгляд нового поколения: Материалы XX–XXI Международных конференций студентов, аспирантов и молодых ученых «Ломоносов»: Секция «Филология»*, 426–430.
- [Gromova, M. M. (2015). Sistema glagol'nyh i mestoimennyh klitik v istorii slovenskogo jazyka. *Aktual'nye problemy filologičeskoj nauki: vzgljad novogo pokolenija: Materialy XX–XXI Meždunarodnyh konferencij studentov, aspirantov i molodyh učenyh »Lomonosov«: Sekcija »Filologija«*, 426–430.]
- Gromoba, M. M. (2016). Особенности функционирования клитик в каринтийской группе диалектов словенского языка. V M. Jesenšek (ur.), *Rojena v narečje: akademikinji prof. dr. Zinki Zorko ob 80-letnici* (str. 257–276). Mednarodna založba Oddelka za slovanske jezike in književnosti, Filozofska fakulteta.
- [Gromova, M. M. (2016). Osobennosti funkcionirovanija klitik v karintiyskoy gruppe dialektov slovenskogo jazyka. V M. Jesenšek (ur.), *Rojena v narečje:*

akademikinji prof. dr. Zinki Zorko ob 80-letnici (str. 257–276). Mednarodna založba Oddelka za slovanske jezike in književnosti, Filozofska fakulteta.]

Громоба, М. М. (2023a). Отражение диалектного порядка слов в словенских каринтийских памятниках «Duhovna bramba» и «Kolomonov žegen». *Славянский альманах*, 3–4, 269–285.

[Gromova, M. M. (2023a). Odraženje dialektного porjadka slov v slovenskih karintijskih pamjatnikah «Duhovna bramba» i «Kolomonov žegen». *Slavjanskiy al'manah*, 3–4, 269–285.]

Громоба, М. М. (2023b). Кластеризуемые клитики в словенских диалектах: архаизмы и инновации. V E. C. Узенёва in O. B. Хаванова (ur.), *Славянский мир: общность и многообразие: Материалы конференции молодых ученых в рамках Дней славянской письменности и культуры. 23–24 мая 2023 г.* (str. 201–205). Институт славяноведения РАН.

[Gromova, M. M. (2023b). Klasterizujemye klitiki v slovenskih dialektah: arhaizmy i innovacii. V E. S. Uzeněva in O. V. Havanova (ur.), *Slavjanskiy mir: obščnost' i mnogoobrazie: Materialy konferencii molodyh učenyh v ramkah Dney slavjanskoy pis'mennosti i kul'tury. 23–24 maja 2023 g.* (str. 201–205). Institut slavjanovedenija RAN.]

Громоба, М. М. (2024). Функционирование полных и клитических форм личных местоимений в словенских диалектах. *Вестник Московского университета. Серия 9: Филология*, 4, 81–90.

[Gromova, M. M. (2024). Funkcionirovanie polnyh i klitičeskikh form ličnyh mestoimeniy v slovenskih dialektah. *Vestnik Moskovskogo universiteta. Serija 9: Filologija*, 4, 81–90.]